

ВЪЗРОЖДЕНСКИТЕ УЧИЛИЩА И ПРОСВЕТИТЕЛИ В СРЕДНИТЕ РОДОПИ ДО РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА 1878 Г.

Златка Петрова

В настоящото научно съобщение, на базата на документални материали от фондовете на ДА – Смолян, на отдел “История на България XV-XIX век” при РИМ „Стою Шишков” и лични архиви, се анализира състоянието и развитието на учебното дело в Средните Родопи през периода от началото на XIX век до Руско-турската освободителна война от 1878 година, като се акцентира на първите възрожденски училища и просветители в края.

При проучването се откриха и неизползвани досега документи, които дават възможност да се характеризират новите процеси в просветното дело, да се определят особеностите и факторите, способстващи за развитието на новобългарското светско училище. Показва се важната роля и подкрепа на Българската Екзархия, Одринската българска митрополия и Пловдивската община за създаване на първите български класни училища в Устово и Долно Райково и тяхното влияние върху учебното дело в Ахъчелебийско, Рупчоса и Златоградско. Проследява се и откриването през този период на тези училища и в другите селища на Среднородопския край. Отбелязва се и важният принос на учителите-просветители, които са и общественици и активни участници в националноосвободителните и църковни борби.

Така през Възраждането в Среднородопската област училищата стават първата институция, която отговаря на порасналите духовни и икономически потребности през този период и стават основа за последвалото развитие след Руско-турската освободителна война 1877-78 г.

Историята на просветното движение в Средните Родопи е била обект на проучване от редица краеведи и изследователи. В трудовете на големите родоповеди Стою Шишков, Васил Дечев и Христо Попконстантинов намират място някои аспекти от темата за развитието на българската просвета в този край. Принос в проучването на отделни проблеми на национално-просветните и църковни борби в Средните Родопи имат и изследователите